

УДК 343.13

<https://doi.org/10.31713/ve4202545>

JEL: O17, E20, H22

Юрчик Г. М. [1; ORCID ID: 0000-0003-1013-6940],

к.е.н., доцент

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

КОНТРАБАНДА ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ТА МАСШТАБИ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено теоретичному та аналітичному дослідженню контрабанди як загрози економічній безпеці держави. Визначено сутність та типи контрабанди за особливостями її здійснення. Конкретизовано основні типи контрабандних схем, передумови поширення контрабанди та її наслідки для економічної безпеки України. Проаналізовано обсяги та товарну структуру контрабандних поставок в Україні. Розраховано фіскальні втрати від контрабанди в Україні в частині сплати ПДВ, акцизного збору та мита. Доведено, що окрім фіскальних втрат, контрабанда зумовлює відтік валюти, зменшення ВВП та втрату робочих місць, тобто є фактором зниження рівня економічної безпеки держави.

Ключові слова: контрабанда; контрабандні схеми; економічна безпека; фіскальні втрати; митна безпека.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку економічних відносин зростає необхідність забезпечення митної безпеки як складової економічної безпеки держави, однак серйозною загрозою митній безпеці для будь-якої держави є контрабанда. В Україні проблема протидії контрабанді набуває особливої значимості, оскільки контрабанда, поряд з порушенням митних правил, набуває дедалі більш витончених та організованих форм, що, у свою чергу, ставить під загрозу економічну безпеку держави. На жаль, можна констатувати, що в українських реаліях контрабанда увійшла у локальні соціально-економічні практики та взаємини. Особливо актуальним це явище є для прикордонних західних регіонів України, де контрабанда не лише толерується, а й часто розглядається як частина локальної культури виживання. В умовах економічної нестабільності й воєнного стану вона слугує неформальним механізмом підтримки місцевого добробуту [10]. Особливо загрозовою є організована контрабанда у великих масштабах, метою якої є не просто виживання, а отримання надприбутків, що

призводить до деструктивних соціально-економічних наслідків для місцевої громади та держави в цілому (втрати бюджетів від сплати податків; отримання цінових переваг контрабандистами на ринку всупереч конкурентному механізму; поляризація населення за доходами; залучення до контрабандних схем працівників митних органів та ін.). Відтак, питання протидії контрабанді є актуальним та потребує наукових розвідок.

Аналіз останніх досліджень. Тривалий час феномен контрабанди розглядався в межах досліджень політико-правового та навіть соціологічного спрямування. Однак, на сьогоднішній день все більша кількість вчених розглядає контрабанду крізь призму економічних наслідків та економічної безпеки держави.

Досить вдало теоретико-методологічний концепт контрабанди представлено у науковій публікації Роман С. [10], де автор узагальнює існуючі підходи до визначення та дослідження цього явища в різних галузях науки. Зокрема, в межах соціологічного підходу до дослідження контрабанди автор констатує, що «у прикордонних суспільствах контрабанда часто має культурне виправдання, її сприймають як «звичайну роботу», а не злочин... вона стає частиною економічної ідентичності регіону, формує норми й цінності, які відрізняються від офіційно декларованих» [10]. Автор розглядає контрабанду як явище багаторівневе, де переплітаються соціальні, економічні, правові й інституційні чинники.

Чеусова В. у науковому дослідженні [14] розглядає контрабанду як прояв порушень митних правил. Автор підкреслює, що контрабанда є «...серйозним фактором, що сприяє нестабільності економічної системи України, адже перевезення незаконних товарів на територію країни призводить до неконтрольованого насичення внутрішнього ринку іноземною продукцією, що конкурує з українськими товарами» [14]. В свою чергу, це ставить під загрозу місцеві підприємства, які зазнають значних збитків через втрату споживчого попиту.

Економічним втратам від контрабанди приділено увагу у науковій публікації [3]. Автор розглядає негативний вплив контрабанди на національну безпеку, міжнародні відносини та імідж держави, а також на бюджетні надходження та реалізацію соціальних програм. Зокрема, у науковому дослідженні підкреслюється, що контрабанда зумовлює зменшення доходів бюджету через несплату митних платежів, що в кінцевому підсумку «...призводить до

обмеження доступу громадян до якісної освіти і медичних послуг та інших державних програм» [3].

У науковому дослідженні Ємченко І. підкреслюється, що «основним показником економічної безпеки будь-якої країни є ступінь захищеності власного товарного ринку від митних правопорушень» [5]. Автор аналізує кількісні показники вчинених митних правопорушень, а також вартість переміщуваних товарів через митний кордон України за 2020–2024 рр. та робить акцент на «...необхідності боротьби із тіньовим ринком високорентабельної підакцизної продукції, що наносить величезні економічні втрати» [5].

Авторський колектив на чолі з Живко З. у дослідженні [6] приділяє особливу увагу контрабанді тютюнових виробів. Зокрема, вчені констатують, що «за даними звітності МВС збитки держави від контрабанди тютюнових виробів в місяць досягають 3 млрд грн» [6]. Крім того, у науковій публікації відповідальність за наслідки контрабанди покладається також на покупців: «саме населення України, яке купує контрабандний товар, спонукає до створення неліквідів вітчизняних товарів, згортання вітчизняного виробництва, зменшення робочих місць та зарплати, і врешті-решт весь податковий тягар через існування контрабандних схем лягає на плечі громадян» [6].

У дослідженні [8] приділено увагу негативним наслідкам контрабанди, зокрема автор структурує їх на наступні складові: соціальні (підтривання суспільної довіри до державної влади та державних установ); правові (гальмування розвитку правової держави); економічні (зниження ефективності державного регулювання зовнішньо-економічної діяльності, незаконний обіг валюти); політичні (незаконний обіг зброї, підрив політичної стабільності); культурні (вивезення культурної спадщини).

Заслуговує на увагу наукове дослідження Сапожник Д., де автор визначає та структурує чинники контрабанди в Україні. Зокрема, у вказаній роботі виділено морально-психологічні, політичні, соціально-економічні, організаційно-управлінські та правові чинники контрабанди. Автор констатує, що «визначення основних чинників, які сприяють вчиненню контрабанди, дає можливість виробити заходи впливу (попередження) на контрабанду з урахуванням особливостей її прояву, як у масштабах усієї країни, так і в окремих її регіонах» [11].

Варто відзначити наукову публікацію Тертичної А. і Найденко О. [13], у якій підкреслюється значимість митних органів у боротьбі з

контрабандою та формуванні та забезпеченні митної безпеки держави.

Попри наявність значної кількості наукових праць з проблем контрабанди в Україні, все ж відповідний вектор досліджень потребує подальших розробок, зокрема в частині визначення економічних наслідків контрабанди та загроз економічній безпеці держави.

Постановка завдання. Метою публікації є теоретичне та аналітичне дослідження контрабанди в Україні у контексті її впливу на економічну безпеку держави.

Виклад основного матеріалу. Контрабанда як явище з'явилась ще в найдавніші часи. Її поява та розвиток нерозривно пов'язаний зі становленням державності, зокрема встановленням кордонів держави, розвитком економіки, зовнішньої та внутрішньої торгівлі, розвитком митної справи. Насамперед розвиток контрабанди, зумовлений встановленням контролю держави за зовнішньоекономічними зв'язками та введенням митних зборів [4].

Передусім звернемося до законодавчого обґрунтування контрабанди, що наведене у ст. 201 Кримінального кодексу України: «контрабанда, тобто переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї або боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частин вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації» [7].

Необхідним вектором дослідження контрабанди є її типологія за способами її здійснення (табл. 1).

Таблиця 1

Типологія контрабанди за особливостями її здійснення

Критерій	Типи контрабанди
За інструментарієм приховання від митного контролю	<ul style="list-style-type: none"> ✓ з використанням тайників; ✓ наданням одним предметам вигляду інших; ✓ з поданням підроблених документів, одержаних незаконним шляхом, що містять неправдиві дані; ✓ під виглядом дипломатичного вантажу
За способом переміщення	<ul style="list-style-type: none"> ✓ поза місцем розташування митного органу; ✓ у місці розташування митниці, але поза зоною митного контролю; ✓ поза часом здійснення митного оформлення; ✓ з використанням незаконного звільнення від митного контролю

продовження табл. 1

За розмірами	✓ здійснення у великих розмірах; ✓ здійснена у середніх обсягах; ✓ здійснена у малих розмірах
За чисельністю учасників	✓ вчинена однією особою; ✓ вчинена групою осіб

Джерело: побудовано на основі [2; 3].

Зокрема, прийнято виділяти контрабанду за інструментарієм приховання від митного контролю, способом переміщення, розміром, кількістю учасників.

Крім того, в наукових дослідженнях прийнято виділяти наступні схеми контрабандного імпорту:

1) «Зеленка». Переміщення товарів поза пунктами пропуску на кордоні: товари без документів ввозяться так званою «зеленкою» (полями, лісами, підземними тунелями, по річках, на літаках і т. п.).

2) «Порожняки». Оформлення транспортних засобів з товарами (в т. ч. мікроавтобусів) як таких, що переміщуються «порожніми».

3) Схеми під час переміщення товарів: «перерваний» транзит (товари під час ввезення в Україну заявляються як «транзитні» з подальшим їх вивантаженням на території України та формальним закриттям «транзиту»); підміна товарів після їх ввезення на митну територію України на шляху слідування у внутрішню митницю призначення; зникнення товарів, які не випущені у вільний обіг та знаходяться під митними контролем, з міст їх зберігання (складів та місць тимчасового зберігання, територій портів та аеропортів).

4) «Піджаки» – зловживання пільгами, які надає законодавство для ввезення товарів громадянами; подрібнення товарних партій товарів, формування бригад із фізичних осіб (так звані «мурахи»), якими в межах норми «до 500 євро, до 50 кг» здійснюється переміщення товарів без оподаткування.

5) «Поштова контрабанда» – окремий напрямок схем із нормами безоподаткованого імпорту (товари на суму не більше 150 євро в одному відправленні): надання товарним комерційним партіям вигляду малих поштових відправлень, їх подрібнення під норму до 150 євро з подальшим ввезенням на підставних фізичних осіб.

6) «Майданчики» – створення фірм-імпортерів, які отримують від митниці «особливі умови» (тарифи, «гра» з вагою та кодами тощо) для масштабного ввезення імпортованих високоліквідних товарів, що ставить легальний бізнес у неконкурентне середовище.

7) Недостовірне декларування передбачає: заниження ваги (враховуючи, що умовною одиницею індикативів по митній вартості є долар США/кг нетто, заниження ваги нетто дозволяє зменшити митні платежі); заниження митної вартості (приховування фактичної вартості товарів та підлаштування митної вартості під граничні індикативи); декларування товарів не своїм товарним кодом (декларування товарів в товарних підкатегоріях з меншою ставкою ввізного мита); декларування товарів не своїм найменуванням, використання товарів групи «прикриття» (високовартісний товар декларується як низьковартісний); повна підміна найменувань; недостовірне декларування кількісних та якісних характеристик товарів, приховування торгових марок та виробника товарів [6].

Серед головних передумов розвитку контрабандної діяльності на прикордонних територіях України доцільно виділити такі:

- вигідне географічне і транспортне положення території держави;
- функціональна неспроможність Державної прикордонної служби України забезпечити контроль за перетином державного кордону на всій лінії його протяжності;
- надмірна кількість контрольних процедур при митному оформленні товарів;
- високий рівень корумпованості та бюрократизму державних чиновників;
- криміналізація органів державної влади, суб'єктів господарювання та суспільства загалом;
- високі ставки мита на експорт та імпорт;
- низька ефективність роботи органів правоохоронної та судової системи;
- бажання підприємців до отримання надприбутків;
- недосконалість системи митно-тарифного регулювання експортно-імпортних операцій;
- поширена практика лобіювання інтересів в органах державної влади представниками великого бізнесу;
- переважно низький рівень доходів і бідність населення, яке проживає на прикордонних територіях;
- непрозорість здійснення експортно-імпортних операцій;
- недобросовісність окремих працівників Державної прикордонної служби України та Державної фіскальної служби України;

➤ транснаціональний характер розвитку криміногенних структур [2].

Дестабілізуючий вплив розвитку контрабандної діяльності на прикордонних територіях України створює чимало загроз для економічної безпеки держави (рис. 1).

Рис. 1. Наслідки контрабанди для економічної безпеки держави
Джерело: [14].

Зважаючи на латентний та протизаконний характер контрабанди, очевидним є факт складності його статистичного аналізу, адже відкритих та достовірних даних про це явище зі зрозумілих причин немає. Для аналізу масштабів контрабанди доцільно користуватися результатами наукових досліджень, які оперують аналітичними матеріалами про сучасні тренди контрабанди.

В цілях аналізу контрабанди в Україні доцільно скористатися дослідженнями Національної платформи малого та середнього бізнесу [1]. Згідно із цим дослідженням масштаби контрабанди в Україні в доларовому еквіваленті постійно зростають (рис. 2) та станом на 2021 р. склали 17,2 млрд дол.

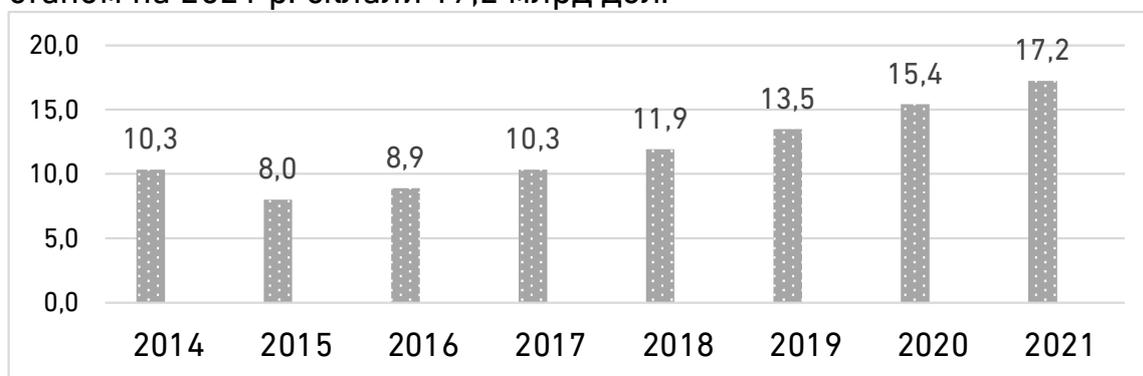

Рис. 2. Обсяг контрабандної продукції, завезеної в Україну у 2013–2021¹ млрд доларів

Джерело: побудовано автором за даними [1].

Взявши за основу середньорічний курс долара до гривні та розрахувавши обсяги контрабанди в гривневому еквіваленті (рис. 3), також можна стверджувати про її значні масштаби (в т.ч. у % до ВВП).

¹ Більш актуальні дані про обсяги контрабанди в Україні відсутні

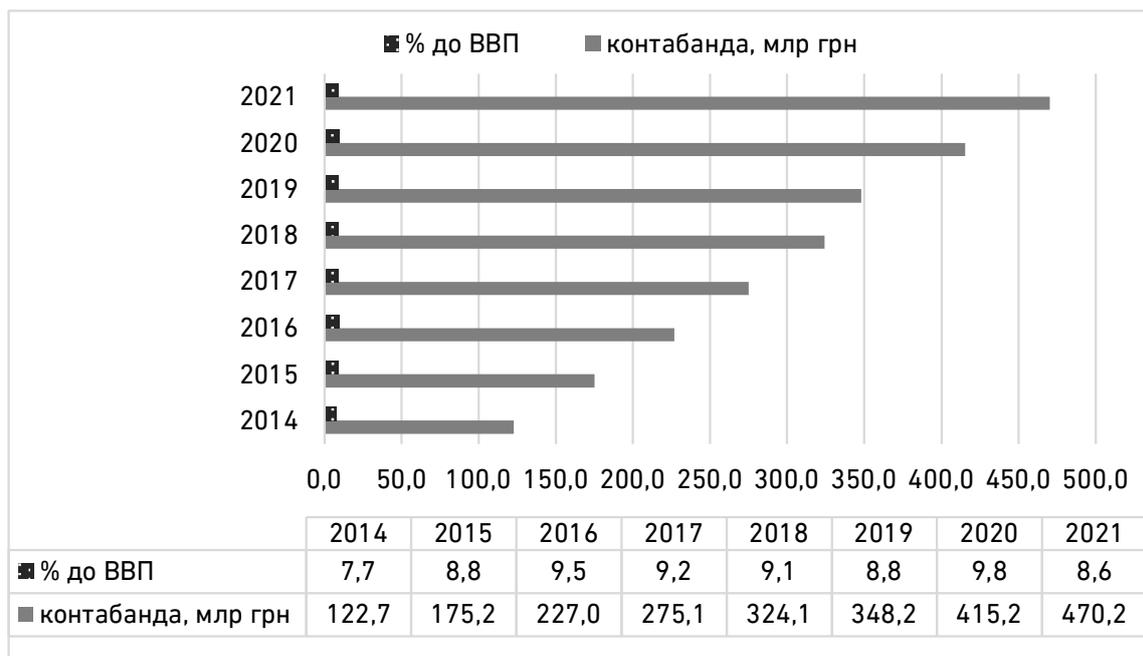

Рис. 3. Обсяг контрабандної продукції, завезеної в Україну у 2013–2021 у гривневому еквіваленті та у % до ВВП

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними [1].

Зокрема, протягом 2014–2021 рр. обсяги контрабанди зросли з 128 до 470 млрд грн. У відсотка до ВВП обсяги контрабанди склали від 7,7 до 9,8%. Станом на 2021 р. обсяг контрабанди становив майже 9% по відношенню до ВВП, що є досить значним обсягом.

Показовим є розподіл контрабанди за товарною групою (рис. 4).

Найбільший незаконний експорт товарів був саме щодо такої товарної групи як обладнання та електроніка (21,4%), товари хімічної промисловості (14,3%), транспорту (10,6%) та текстилю і одягу (9,8%). Така товарна структура контрабанди обумовлена структурою внутрішнього споживчого попиту, а також порівняно нижчою ціною цих товарів (в т.ч. тих, що були у вжитку). Найменша частка контрабанди припадає на шкіру, пластик та гуму, а також взуття.

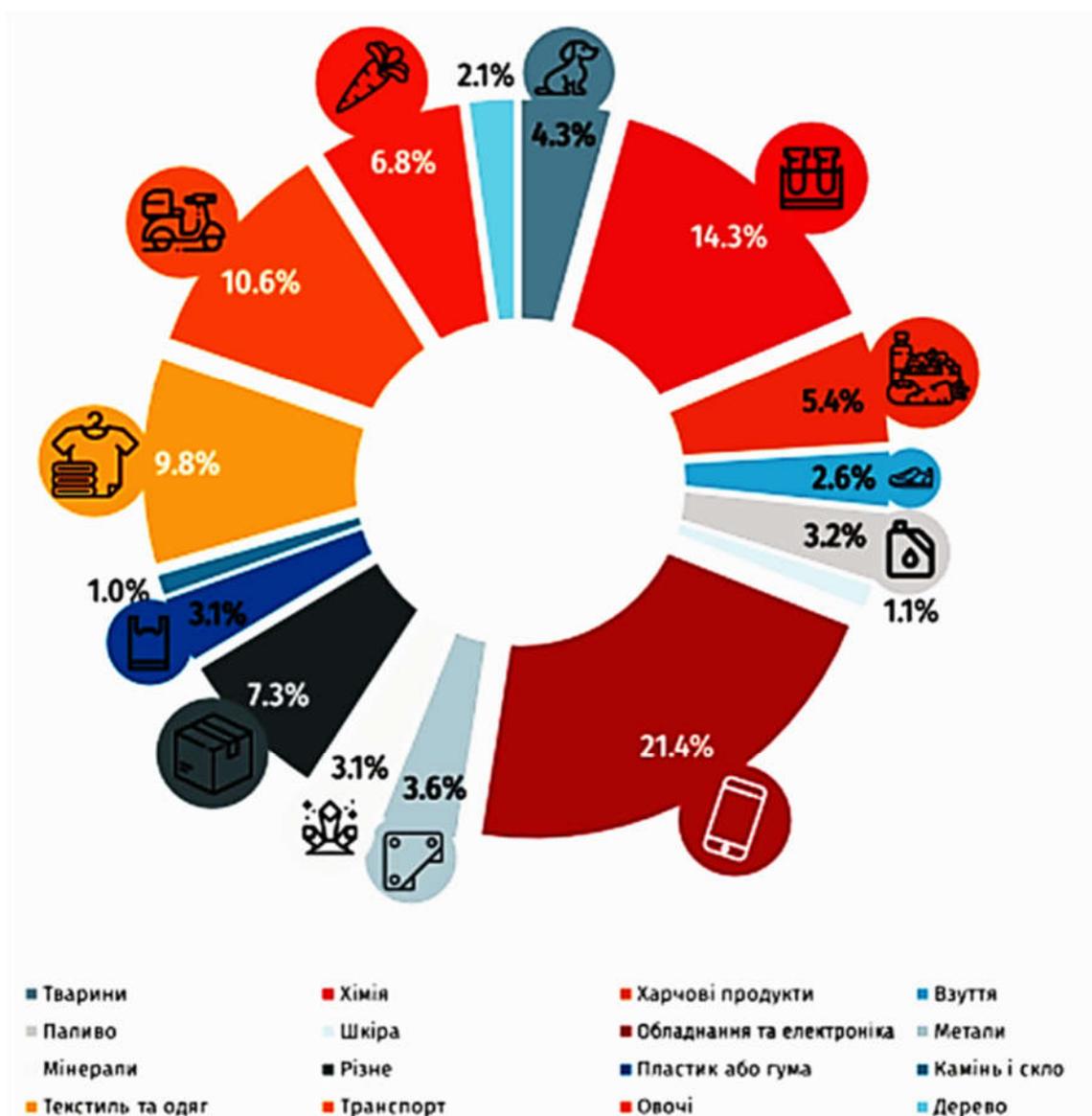

Рис. 4. Розподіл контрабандної поставки за товарними групами в Україну
Джерело: [1].

Також інформаційним джерелом про масштаби та тенденції поширення контрабанди в Україні дають результати соціологічних досліджень, досить помітним серед яких є тематичне дослідження «Контрабанда в період пандемії» [12]. В межах даного дослідження представлено результат опитування респондентів про місця продажу товарів, переміщених на територію України з порушенням правил митного оформлення (рис. 5).

Рис. 5. Значимість окремих видів торговельних посередників для реалізації незаконно ввезених (нерозмитнених) товарів в Україні (2020 р.)
Джерело: побудовано автором за даними [12].

Як бачимо, найбільша частка роздрібного продажу контрабандних товарів припадає на ринки, вуличну торгівлю та маленькі магазинчики.

Найбільш очевидним негативним наслідком контрабанди на економічну безпеку держави є фіскальні втрати бюджету в частині сплати мита, ПДВ та акцизного збору.

Проведені власні розрахунки фіскальних втрат зведеного державного бюджету внаслідок контрабанди на основі існуючого рівня податкового навантаження (табл. 2) свідчить про суттєві втрати. Зокрема, протягом 2018–2021 рр. загальні фіскальні втрати зведеного державного бюджету внаслідок контрабанди становили від 58 до 81 млрд грн, більшість з яких припадали на ПДВ (41–53 млрд грн).

Таблиця 2

Розрахунок фіскальних втрат зведеного державного бюджету внаслідок контрабанди, 2018–2021 рр.

Показник	2018	2019	2020	2021
Вихідні дані для розрахунку				
Податок на додану вартість, млн грн	374 508,2	378 690,2	400 600,1	536 489,1
Акцизний податок, млн грн	132 649,8	137 076,4	153 850,3	180 300,4
Ввізне мито, млн грн	26 560,4	29 855,4	30 203,2	36 854,9

продовження табл. 2

Валовий внутрішній продукт (ВВП), млн грн	2981227	3560302	3977198	4222026
Податкове навантаження за податком на додану вартість, %	12,6	10,6	10,1	12,7
Податкове навантаження за ввізним митом, %	0,9	0,8	0,8	0,1
Податкове навантаження за акцизним збором, %	4,4	3,8	3,7	4,3
Середньорічний курс долара до гривні, грн /дол.	27,2	24,7	26,96	26,4
Обсяг контрабандної продукції завезеної в Україну, млрд дол. (за даними [0])	11,9	13,5	15,4	17,2
Обсяг контрабандної продукції завезеної в Україну, млрд грн	323,68	333,45	415,18	454,08
Розрахунок фіскальних втрат внаслідок контрабанди				
Фіскальні втрати за ПДВ, млрд грн	40,8	42,0	52,3	57,2
Фіскальні втрати за ввізним митом, млрд грн	2,9	3,0	3,7	4,1
Фіскальні втрати за акцизним збором, млрд грн	14,2	14,7	18,3	20,0
Всього фіскальних втрат, млрд грн	57,9	59,7	74,3	81,3

Джерело: власні розрахунки (за основу взято обсяги контрабанди в Україні в доларовому еквіваленті, що представлені у дослідженні [1]).

У дослідженні [9] виділяється такий негативний наслідок контрабанди як чистий відтік валюти в результаті контрабандних схем (формується як різниця між поточними обсягами контрабанди та новими витратами населення на імпорт у разі «обілення» контрабанди). Дослідження свідчать (рис. 6), що протягом 2015–2021 рр. відтік валюти в Україні в результаті контрабанди суттєво збільшився (з 3,2 до 8,2 млрд дол. відповідно у 2015 та 2021 році). Похідним ефектом відтоку валюти є зменшення внутрішнього споживчого попиту, що є фактором зниження ВВП, податкових платежів, зменшення робочих місць та зайнятості населення.

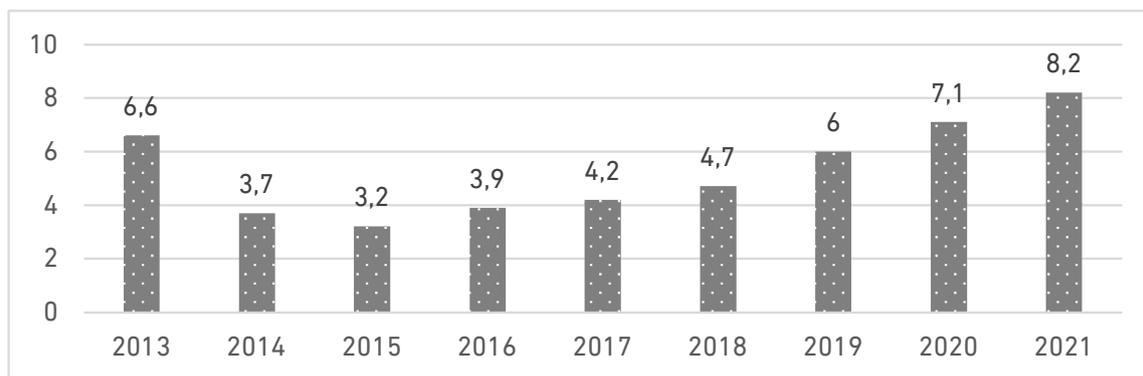

Рис. 6. Чистий відтік валюти, як наслідок контрабандних схем, млрд дол.
Джерело: [9].

Так, за результатами розрахунків, що представлені у дослідженні [9], щорічні втрати ВВП в Україні внаслідок контрабанди є досить суттєвими (рис. 7).

Рис. 7. Загальні прямі і непрямі втрати ВВП через існування контрабандних схем, млрд дол. США

Джерело: [9].

У сумі прямі та непрямі втрати для економіки від контрабандних схем імпорту у 2021 р. становили 16,1 млрд доларів, із яких 12,2 млрд (75,8%) – через надлишковий вплив валюти, а 3,9 млрд (24,2%) – через утрати бюджету.

В свою чергу втрати ВВП зумовлюють зменшення попиту на працю, а відтак – кількості зайнятих. Якщо розділити розраховану суму втрат ВВП внаслідок існування контрабандних схем на розрахункове значення ВВП працюючого, то отримаємо кількість робочих місць, які фактично були «експортовані» до країн-

постачальників контрабандної продукції в Україну. Так, у дослідженні [9] розраховано, що упродовж останніх 6 років Україна щорічно втрачала майже 870 тис. робочих місць. У 2021 р. цей показник становив 1,065 тис. робочих місць. Якби ж вдалося подолати контрабанду в Україні, то напруга на національному ринку праці суттєво зменшилась, адже варто було б очікувати працевлаштування понад 1 млн осіб).

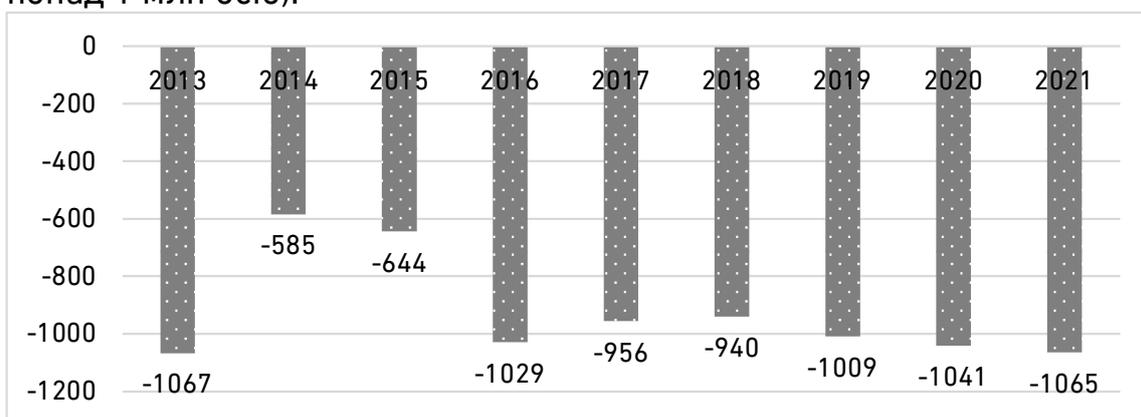

Рис. 8. Втрачені (експортні) робочі місця внаслідок контрабанди, тис. од.
Джерело: [9].

Графічний та кореляційний аналіз наявності зв'язку між інтегральним рівнем економічної безпеки та обсягом контрабанди в Україну (у % до ВВП) свідчить про наявність між ними оберненого зв'язку (рис. 9).

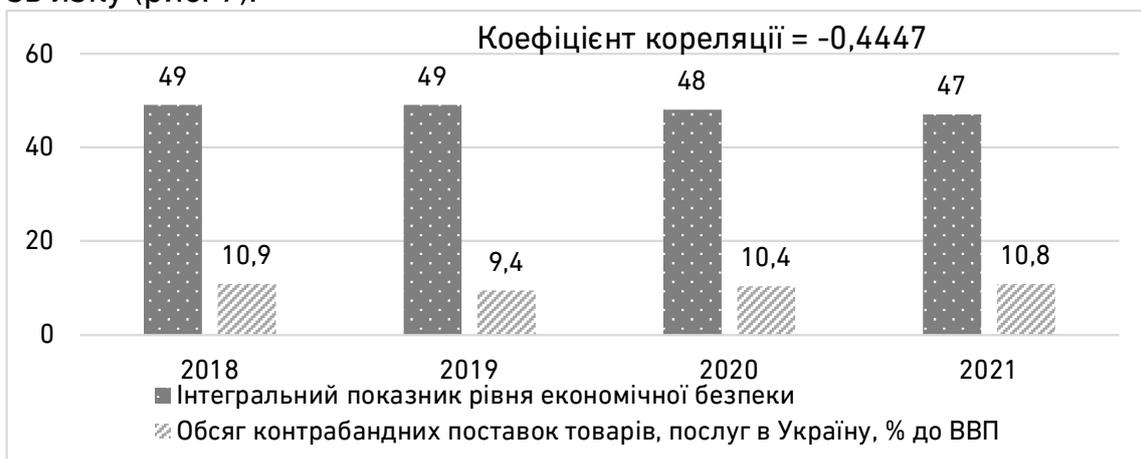

Рис. 9. Динаміка рівня економічної безпеки та обсягів контрабандних поставок в Україні, 2018–2021 рр.

Джерело: дані про рівень економічної безпеки отримано на основі сформованого запиту до Міністерства економіки України; дані про обсяги контрабанди в Україну розраховано за середньорічним курсом долара до гривні та даними [1].

Тобто зростання контрабанди в Україні обумовлює зниження рівня безпеки національної економіки та навпаки.

Висновки. Відповідно до загального підходу контрабанда є незаконним / протиправним переміщенням товарів та послуг всупереч чинних митних процедур. До найбільш розповсюджених схем контрабандного руху товарів належить: «зеленка», «порожняки», «перерваний» транзит, «піджаки», «поштова контрабанда», «майданчики», недостовірне декларування та ін.

Основними передумовами розвитку контрабандної діяльності в Україні доцільно віднести: вигідне географічне положення; функціональна неспроможність митних органів дотримуватися прави перетину державного кордону; надмірна кількість контрольних процедур при митному оформленні товарів; криміналізація органів державної влади; високе навантаження за митними платежами та ін.

Контрабанда породжує ряд загроз економічній безпеці держави: зменшення доходів державного бюджету; криміналізація економічних відносин; розвиток недобросовісної конкуренції; деформація справедливого розподілу доходів; зниження контролю за рівнем якості та процесом потрапляння контрабандної продукції і товарів до кінцевих споживачів; породження демпінгових цін на товари та ін.

Зважаючи на латентність та незаконність явища контрабанди, очевидним є факт складності його аналітичного дослідження та кількісного виміру масштабів. За дослідженнями Національної платформи малого та середнього бізнесу масштаби контрабанди в Україні в доларовому еквіваленті постійно зростають та станом на 2021 р. склали 17,2 млрд дол. У гривневому еквіваленті за результатами цього ж дослідження обсяги контрабанди в Україні протягом 2014–2021 рр. зросли з 128 до 470 млрд грн (від 7,7 до 9,8% від ВВП). Найбільший незаконний експорт товарів був щодо такої товарної групи як обладнання та електроніка, товари хімічної промисловості, транспорту та текстилю і одягу.

В Україні було проведено соціологічне дослідження «Контрабанда в період пандемії», за результатами якого найбільша частка роздрібного продажу контрабандних товарів припадає на ринки, вуличну торгівлю та маленькі магазинчики.

За власними розрахунками, що проведені на основі рівня податкового навантаження, протягом 2018–2021 рр. загальні фіскальні втрати зведеного державного бюджету внаслідок

контрабанди становили від 58 до 81 млрд грн, більшість з яких припадали на ПДВ (41–53 млрд грн). Протягом 2015–2021 рр. відтік валюти в Україні в результаті контрабанди суттєво збільшився (з 3,2 до 8,2 млрд дол. відповідно у 2015 та 2021 році). Таким чином, можна констатувати, що контрабанда зумовлює негативні економічні наслідки та є загрозою економічній безпеці держави.

1. Аналіз обсягів контрабанди в Україні: масштаби, прямі / непрямі втрати бюджету та економіки. Національна платформа малого та середнього бізнесу. URL: <https://platforma-msb.org/analiz-obsyagiv-kontrabandy-v-ukrayini-masshtaby-pryami-nepryami-vtraty-byudzhetu-ta-ekonomiky/>. (дата звернення: 01.10.2025).
2. Волошин В. І. Боротьба з контрабандою на прикордонних територіях як інструмент зміцнення економічної безпеки держави. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 4. С. 56–63. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20144\(108\)/sep20144\(108\)_056_VoloshynVI.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20144(108)/sep20144(108)_056_VoloshynVI.pdf). (дата звернення: 02.10.2025).
3. Григор'єв О. Ю., Свирида Є. І. Боротьба з контрабандою: заходи та виклики. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2024. № 1(11). С. 179–189. <https://doi.org/10.23939/smeu2024.01.153>.
4. Дячкін О. П. Суспільна небезпечність контрабанди і правова відповідальність за її вчинення. *Форум права*. 2012. № 1. С. 281–288.
5. Ємченко І. В. Митна безпека як економічний чинник національної безпеки України. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. № 13. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14598585>.
6. Живко З., Головач Т., & Боруцька Ю. Контрабанда та митна безпека: основні схеми контрабандних поставок. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2021. Вип. 3(63). С. 161–168. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-63-161-168>.
7. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року, № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 05.10.2025).
8. Левко М. М. Системний підхід до визначення ролі та місця митної безпеки у забезпеченні економічної безпеки держави. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. Вип. 26.2. С. 95–103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnlту_2016_26 (дата звернення: 06.10.2025).
9. Ніколаєнко С. Контрабанда в Україні. Частина 2. Макроекономічні наслідки: втрачені відсотки ВВП та робочі місця. P&M. URL: <https://surl.li/xlvaum>. (дата звернення: 07.10.2025).
10. Роман С. С. Контрабанда в сучасному суспільстві: теоретико-методологічний аналіз. *Габітус*. 2025. Т. 1, № 75, С. 75–80. DOI <https://doi.org/10.32782/hbts.75.1.12>
11. Сапожник Д. І. Чинники, що зумовлюють вчинення контрабанди. *Підприємництво і торгівля*. 2024. № 42. С. 72–79. <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-42-10>
12. Соціологічне дослідження «Контрабанда в період пандемії». URL: <https://uifuture.org/publications/socziologichne-doslidzhennya-kontrabanda-v-period-pandemiyi/> (дата звернення: 11.10.2025).
13. Тертична А. С., Найдено О. Є. Роль митних органів у забезпеченні митної безпеки. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 48. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-63>
14. Тимошенко А. В., Протидія контрабанді у забезпеченні економічної безпеки підприємств: дис. ... канд. екон. наук : 21.04.02. / ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК». Київ,

2021. **15.** Чеусова В. О. Контрабанда як прояв порушень митних правил. *ОСВІТА / НАУКА* : Міжнародний наук. журнал. 2024. Вип. 1(36). С. 230–235.

REFERENCES:

1. Analiz obsiahiv kontrabandy v Ukraini: masshtaby, priami / nepriami vtraty biudzhetu ta ekonomiky. Natsionalna platforma maloho ta serednoho biznesu. URL: <https://platforma-msb.org/analiz-obsyagiv-kontrabandy-v-ukrayini-masshtaby-priami-nepriami-vtraty-byudzhetu-ta-ekonomiky/>. (data zvernennia: 01.10.2025).
2. Voloshyn V. I. Borotba z kontrabandoiu na prykordonnykh terytoriiakh yak instrument zmitsnennia ekonomichnoi bezpeky derzhavy. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*. 2014. Vyp. 4. S. 56–63. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20144\(108\)/sep20144\(108\)_056_VoloshynVI.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20144(108)/sep20144(108)_056_VoloshynVI.pdf). (data zvernennia: 02.10.2025).
3. Hryhoriev O. Yu., Cvyyryda Ye. I. Borotba z kontrabandoiu: zakhody ta vyklyky. *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku*. 2024. № 1(11). S. 179–189. <https://doi.org/10.23939/smeu2024.01.153>.
4. Diachkin O. P. Suspilna nebezpechnist kontrabandy i pravova vidpovidalnist za yii vchynennia. *Forum prava*. 2012. № 1. S. 281–288.
5. Yemchenko I. V. Mytna bezpeka yak ekonomichniy chynnyk natsionalnoi bezpeky Ukrainy. *Zdobutky ekonomiky: perspektyvy ta innovatsii*. 2024. № 13. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14598585>.
6. Zhyvko Z., Holovach T., & Borutska Yu. Kontrabanda ta mytna bezpeka: osnovni skhemy kontrabandnykh postavok. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*. 2021. Vyp. 3(63). S. 161–168. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-63-161-168>.
7. Kryminalnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 05 kvitnia 2001 roku, № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (data zvernennia: 05.10.2025).
8. Levko M. M. Systemnyi pidkhid do vyznachennia roli ta mistsia mytnoi bezpeky u zabezpechenni ekonomichnoi bezpeky derzhavy. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*. 2016. Vyp. 26.2. S. 95–103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2016_26 (data zvernennia: 06.10.2025).
9. Nikolaienko S. Kontrabanda v Ukraini. Chastyna 2. Makroekonomichni naslidky: vtracheni vidсотky VVP ta robochi mistsia. R&M. URL: <https://surl.li/xlvaum>. (data zvernennia: 07.10.2025).
10. Roman S. S. Kontrabanda v suchasnomu suspilstvi: teoretyko-metodolohichniy analiz. *Habitus*. 2025. T. 1, № 75, S. 75–80. DOI <https://doi.org/10.32782/hbts.75.1.12>
11. Sapozhnyk D. I. Chynnyky, shcho zumovliuiut vchynennia kontrabandy. *Pidpriemnytstvo i torhivlia*. 2024. № 42. S. 72–79. <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-42-10>
12. Sotsiolohichne doslidzhennia «Kontrabanda v period pandemii». URL: <https://uifuture.org/publications/socziologichne-doslidzhennya-kontrabanda-v-period-pandemiyi/> (data zvernennia: 11.10.2025).
13. Tertychna A. S., Naidenko O. Ye. Rol mytnykh orhaniv u zabezpechenni mytnoi bezpeky. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2023. Vyp. 48. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-63>
14. Tymoshenko A. V., Protydiia kontrabandi u zabezpechenni ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv : dys. ... kand. ekon. nauk : 21.04.02. / VNZ «Universytet ekonomiky ta prava «KROK»». Kyiv, 2021.
15. Cheusova V. O. Kontrabanda yak proiav porushen mytnykh pravyl. *OSVITA / NAUKA* : Mizhnarodnyi nauk. zhurnal. 2024. Vyp. 1(36). S. 230–235.

Yurchyk H. M. [1; ORCID ID: 0000-0003-1013-6940],
Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor

¹National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

SMUGGLING AS A THREAT TO THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE: THEORETICAL ASPECT AND SCALE IN UKRAINE

The article is devoted to the theoretical and analytical study of smuggling as a threat to the economic security of the state. The essence and types of smuggling are determined by the features of its implementation. It is determined that the main smuggling schemes are: «greenwash», «empty bags», «interrupted transit», «jackets», «postal smuggling», «platforms», false declarations, etc. The prerequisites for the development of smuggling activities in Ukraine are identified, which include: advantageous geographical location; functional inability of customs authorities to comply with the law of crossing the state border; excessive number of control procedures during customs clearance of goods; criminalization of state authorities; high burden of customs payments, etc. It is determined that smuggling creates a number of threats to the economic security of the state: reduction of state budget revenues; criminalization of economic relations; development of unfair competition; deformation of fair distribution of income; reduced control over the quality level and the process of smuggling products and goods reaching end consumers; generation of dumping prices for goods, etc. The volumes and commodity structure of smuggled supplies in Ukraine were analyzed. According to research by the National Platform of Small and Medium-Sized Businesses, the scale of smuggling in Ukraine in dollar equivalent is constantly growing and as of 2021 amounted to 17.2 billion dollars. According to the author's calculations, during 2018–2021, the total fiscal losses of the consolidated state budget as a result of smuggling amounted to from 58 to 81 billion UAH., most of which fell on VAT (41–53 billion UAH.). It is proven that in addition to fiscal losses, smuggling causes the outflow of currency, a decrease in GDP and the loss of jobs, that is, it is a factor in reducing the level of economic security of the state.

Keywords: smuggling; smuggling schemes; economic security; fiscal losses; customs security.

Отримано: 20 жовтня 2025 року
Прорецензовано: 25 жовтня 2025 року
Прийнято до друку: 18 грудня 2025 року